

Ka’amä’äny: 6

Jaapy

Jaapy äjts.
Ayuujk äjts njä’äyy.
Nnay’amtoojép äjts pën äjts te’n yë n’ää n’ayuujk tkäjpx’anp.
¿Pën äjts te’n nka’amä’äny tpatmëtoo’anp?
Tu’uk ää majtsk ää äjts ja ayuujk yää nyäkä’äny.

Mëmetokuk, mëmetokuk, mëmetokuk, mëmetokuk

Mëtu’uk:

Ku atom ja n’ää n’ayuujk nkajpxyën, ku atom ja n’ää n’ayuujk njä’äyën jaay ja apaajxën naktä’änyën, jaay wyä’äk’ey, jaay tyany.
Ka’t, ka’t jyantsy ku äjts n’ää n’ayuujk kyatunkpaaty, nëm ja jä’äy ntukmëtokukyën ku atom ja n’ää n’ayuujk ntamatyääjkyën, ntajujky’äjtyën.
Ka’t jyantsy ku meets ëëts tée xni’mtsytë ku ka’t äjts n’ää n’ayuujk tsyuj, ku ka’t yakjä’äyy, ku ka’t yakki’pxy.
Këtee ëëts nəkoo xjën’ëeny, ka’t ëëts meets n’ukjantsyjä’wynyët:
ka’t jyantsy, këtee m’ë’ntä’äkt.
Jaay yaktânt.
Ku atom ja n’ää n’ayuujk nkajpxyën ëjxnëjxkp ja jënmä’äny mëte’ep wänp ku ka’t tsyopaaty ku m’ayuujkjä’äy’ätt.

Mëmajtsk

Ta’akäjpx yë maxu’nk anä’äjkyë m’ayuujk.
Këtee x’amä’ät’aty.
Këtee xkupiky ku myatä’äkt ja jä’äy mëte’ep wänp ku ka’t atom n’ayuujk tysuj, këtee ja n’ää ja n’ayuujk ntsë’ëminyën ku näjty nnëjkkën, ku näjty n’o’ojkyën.
Këtee ja m’ää m’ayuujk mëët näjty m’aknëtajy.
Takumay m’anä’äjkyë ayuujk, tamayät yë ayuujk te’ep yë joon xyëëmeepy,

Mëmetokuk

takumay xë’nety tu’uk tu’uk yë kipy txëë’ätt.
Mooy m’anä’äjky ayuujk tam jëkeexy nääjx kämën, tam jëkeexy nëëjën, tam jëkeexy pojën, tam jëkeexy pu’ts moojkën te’ep yakxon të’kxp ku än pyäätÿ.

Mëmetokuk

Mëtëkëek:

Këtee mejts nayte’n m’apexy.
Jä’äm taxontä’äjkyën ku pën ayuujk ttseky takujyt, ka’t xtaxe’ekt, pëtëk, tanë’ejx.
Jantsy tsuj ku pën jam y’änmëjä’änjotp myixy ja tsojkën jëts ayuujk t’akyujy.
Ka’t xtaxe’ekt pën ka’t ka’pxy ää ayuujk tkäjpxpäätÿ: tukmëtokuk, këtee x’amä’ät’aty ja m’ää m’ayuujk, wa’n tsuutsën t’äätsy jëts nijuun y’ääts kyapott.

Mëmëkokx

Mëmaktäxk:

Jatyékey yë jënmä’äny:
ka’t jyantsy ku jä’äy y’ayey ja’ ku ayuujk tkäjpxy.
Ku m’ayuujk xjatyëkeenytë ka’t ja’ëp yë nyëkejy ku kajaa mejts ja meeny xpäätä’än.
Jotkujk’äjten yë ayuujk, ku pën y’ayuujk t’apexy ja y’ääts jyatyëkeenypë, ja akäts jëmä’äny tu’ukteny yakmatäknëp jyënmä’änyjotp.
Jaa jä’äy kumeeny, jaa jä’äy kunääjx kukäm, nayte’n jaa jä’äy jantsy ku’ää ku’ayuujk.
Ayoop, jotkujk, tu’uky na’amuk tam ayuujk jä’äyën ntsopääjtyën jëts tu’uky ja n’ayuujk nkäjpxën n’ijxyeejtën.
Tii te’n mtamëjyëp mtakëjxpyëp ku tée m’ää m’ayuujk xjatyëkeeny.
Tii te’n tyatsuj ku m’ääts x’ëjxwetst jëts tu’mtsy amaxän ja’y xakmatä’äkt: nitii kyatsuj.

	
Mëmëkokx:	
Jä’äy. Yakyuj. Amtoo yaktëë. Jä’äy yë m’ää m’ayuujk. Ejxtä’äy, ëjxpëk. Tsep ijty jyakaxi’iky, këtee xtsé’ëk, yujp yë. Pën mkajpxpy mejts yä’ät neky, ja nyëkejy ku tée xakyujn. Tanë’ejx ja mmuku’uktëjk xë’n atom n’ää n’ayuujk tjä’ätyët. Jä’äy tii mjënmaapy, jä’äy tii mtsejkpy, jä’äy mää japom mnëjxkä’än, jä’äy ejtp, jä’äy ayuujk. Pën jam to’ktääjk xmëët, ayuujk xxëemo’oty jëts ayuujk ja xyëë xkëjxjä’äty. Pën jam maxu’nk kyaxi’iky, ayuujk xyëë xpëtääjkët.	
Mëtutujk:	
<p>Ka’t tee ää ayuujk mëte’ep tu’ukteny wä’äts. Ka’t wä’äts ayuuj tee. Ka’t xjënma’aty ku ka’t yë ää ayuujk tsyopaaty ku tu’uk majtsk amaxän ayuujk xaktiny. “Axux” ka’t yë y’ayuujk, “almohada” ka’t yë y’amaxän. Tëkäjttstëp ejtp yë ää ayuujk, nitu’uk kyawä’äts, aktu’uky tsyopäätt.</p>	
Käjpax ayuujk, këtee xak’ooky, nijuun.	

Mëmëkokx

Jä’äy.
Yakyuj.
Amtoo yaktëë.
Jä’äy yë m’ää m’ayuujk.
Ejxtä’äy, ëjxpëk.
Tsep ijty jyakaxi’iky, këtee xtsé’ëk, yujp yë.
Pën mkajpxpy mejts yä’ät neky, ja nyëkejy ku tée xakyujn.
Tanë’ejx ja mmuku’uktëjk xë’n atom n’ää n’ayuujk tjä’ätyët.
Jä’äy tii mjënmaapy, jä’äy tii mtsejkpy, jä’äy mää japom mnëjxkä’än, jä’äy ejtp, jä’äy ayuujk.
Pën jam to’ktääjk xmëët, ayuujk xxëemo’oty jëts ayuujk ja xyëë xkëjxjä’äty.
Pën jam maxu’nk kyaxi’iky, ayuujk xyëë xpëtääjkët.

Mëmëkokx

Mëtutujk:

Ka’t tee ää ayuujk mëte’ep tu’ukteny wä’äts.
Ka’t wä’äts ayuuj tee.
Ka’t xjënma’aty ku ka’t yë ää ayuujk tsyopaaty ku tu’uk majtsk amaxän ayuujk xaktiny.
“Axux” ka’t yë y’ayuujk, “almohada” ka’t yë y’amaxän.
Tëkäjttstëp ejtp yë ää ayuujk, nitu’uk kyawä’äts, aktu’uky tsyopäätt.

Mëmëkokx

Käjpax ayuujk, këtee xak’ooky, nijuun.

Ka’amä’äny: 6

Jaapy

Toda la historia de la sociedad humana, hasta la actualidad, es una historia filtrada por el lenguaje.

O no. Lo filtran las lenguas.
Ciertas lenguas.
Se trata de un texto escrito en lengua mixe que (probablemente) no puedes leer.
El texto manifiesta esa inaccesibilidad en potencia para ciertas personas.
La imposibilidad predica, dice, presenta y sirve de argumento.

Mëmëkokx

Primero

Este texto no es una traducción en espejo.
Aún cuando sean seis los apartados, el contenido de este texto y del que fue escrito en mixe no se corresponden.
Se replica la forma, pero no el contenido que queda sellado, por ahora, para mixehablantes alfabetizados.

Mëmëkokx

Segundo

La mayoría de los libros editados en lenguas indígenas nacen como ediciones bilingües en las que la otra lengua es siempre una lengua hegemónica, pero terminan siendo leídos casi exclusivamente en esta última.
La mayoría de los libros editados en lenguas hegemónicas nacen como ediciones monolingües.
La presencia de una lengua hegemónica no debería ser necesaria para otorgar licencia

	
Mëmëkokx:	
Jä’äy. Yakyuj. Amtoo yaktëë. Jä’äy yë m’ää m’ayuujk. Ejxtä’äy, ëjxpëk. Tsep ijty jyakaxi’iky, këtee xtsé’ëk, yujp yë. Pën mkajpxpy mejts yä’ät neky, ja nyëkejy ku tée xakyujn. Tanë’ejx ja mmuku’uktëjk xë’n atom n’ää n’ayuujk tjä’ätyët. Jä’äy tii mjënmaapy, jä’äy tii mtsejkpy, jä’äy mää japom mnëjxkä’än, jä’äy ejtp, jä’äy ayuujk. Pën jam to’ktääjk xmëët, ayuujk xxëemo’oty jëts ayuujk ja xyëë xkëjxjä’äty. Pën jam maxu’nk kyaxi’iky, ayuujk xyëë xpëtääjkët.	
Mëtutujk:	
<p>Ka’t tee ää ayuujk mëte’ep tu’ukteny wä’äts. Ka’t wä’äts ayuuj tee. Ka’t xjënma’aty ku ka’t yë ää ayuujk tsyopaaty ku tu’uk majtsk amaxän ayuujk xaktiny. “Axux” ka’t yë y’ayuujk, “almohada” ka’t yë y’amaxän. Tëkäjttstëp ejtp yë ää ayuujk, nitu’uk kyawä’äts, aktu’uky tsyopäätt.</p>	
Käjpax ayuujk, këtee xak’ooky, nijuun.	

	
Mëmëkokx:	
Jä’äy. Yakyuj. Amtoo yaktëë. Jä’äy yë m’ää m’ayuujk. Ejxtä’äy, ëjxpëk. Tsep ijty jyakaxi’iky, këtee xtsé’ëk, yujp yë. Pën mkajpxpy mejts yä’ät neky, ja nyëkejy ku tée xakyujn. Tanë’ejx ja mmuku’uktëjk xë’n atom n’ää n’ayuujk tjä’ätyët. Jä’äy tii mjënmaapy, jä’äy tii mtsejkpy, jä’äy mää japom mnëjxkä’än, jä’äy ejtp, jä’äy ayuujk. Pën jam to’ktääjk xmëët, ayuujk xxëemo’oty jëts ayuujk ja xyëë xkëjxjä’äty. Pën jam maxu’nk kyaxi’iky, ayuujk xyëë xpëtääjkët.	
Mëtutujk:	
<p>Ka’t tee ää ayuujk mëte’ep tu’ukteny wä’äts. Ka’t wä’äts ayuuj tee. Ka’t xjënma’aty ku ka’t yë ää ayuujk tsyopaaty ku tu’uk majtsk amaxän ayuujk xaktiny. “Axux” ka’t yë y’ayuujk, “almohada” ka’t yë y’amaxän. Tëkäjttstëp ejtp yë ää ayuujk, nitu’uk kyawä’äts, aktu’uky tsyopäätt.</p>	
Käjpax ayuujk, këtee xak’ooky, nijuun.	
	
Quinto	
El texto que (probablemente) no puedes leer encontrará, si corre con suerte, a sus potenciales lectores. Posiblemente sean muchas las personas que puedan leerlo; existe una probabilidad casi ridícula de que se le confiera cierta importancia y tal vez, tal vez, sólo entonces, alguien, otra persona, decida que puede ser traducido al zapoteco de la sierra, o al español. El camino que puede develar el contenido de ese texto en mixe es largo y depende en primer lugar de la recepción que pueda tener entre lectores mixehablantes.	
Sexto	
Hay textos que no podemos leer.	

^[1] * De acuerdo con el Catálogo de Lenguas Indígenas del inali, editado en 2008

^[2] ** De acuerdo con datos de la Encuesta Intercensal inegi 2015